

Masarykova univerzita Brno

Pedagogická fakulta

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

1. ročník podzim 2005

vyučující Kateřina Vlčková

Struktura pedagogických věd

Martin Nakládal

173743

martinnakladal@seznam.cz

22.10.2005

Obsah:

- úvod
- základní pojmy
- členění pedagogiky
- struktura pedagogických věd
- metody pedagogiky
- všeobecná pedagogika
- problémy
- závěr
- použitá literatura

Úvod

Pedagogika jako věda o výchově, její vznik, vývoj a postavení v soustavě věd.

Pedagogika je věda, která řeší výchovné otázky z praktické a teoretické stránky. Pojem pedagogika je odvozený z řeckého slova paidagogos, kterým byl nazýván vzdělaný otrok, který vodil do školy děti bohatých rodin. I když pojem pedagogika je poměrně starý, neoznačovala se jím hned výchovná a vzdělávací činnost. Bylo to hlavně z důvodu, že pedagogika, jako samostatná věda o výchově, neexistovala. Otázky výchovy a vzdělávání se zkoumaly v rámci filozofie. Dokládají to i sofisté Sokrates, Platon, Demokritos, Aristoteles.

Nejdříve se vlivem rozvoje křesťanství vytváří nová náboženská výchova, která se opírá o filozofické názory antiky a učení Tomáše Akvinského. Dominantou bylo řešení vztahu rozumu a víry. Tomu odpovídalo i vytvoření nového obsahu vyučování - sedm svobodných umění. Současně s náboženskou výchovou se utváří i tzv. rytířská výchova.

Přelom v názorech na výchovu přineslo období humanismu a renesance, stejně jako nová přírodovědná filozofie, založená na vnímání. Představiteli této filozofie jsou Descartes, Lock, Bacon, v pedagogice to byli Rabelais, Moore, Campanella, Komenský.

K osamostatnění pedagogiky, jako samostatné vědy, došlo až v novověku, když v průběhu průmyslových revolucí docházelo k diferenciaci věd. Představiteli byli J.J.Rousseau, J.H. Pestalozzi, J.F.Herbart, R.Owen. Právě se jménem Herbarta je spojen vznik pedagogiky jako vědy.

Základní pedagogické pojmy

Vědomosti - osvojené (zapamatované a pochopené) informace, fakta a vztahy mezi nimi, v kterých se odráží poznání objektivní skutečnosti ve vědomí žáků. Dělíme je na konkrétní (obrazy skutečnosti ve své vnější podobě) a všeobecné (pojmy, zákony, pravidla).

Dovednosti - získaná pohotovost správně, co nejrychleji a s co nejmenší námahou vykonávat určitou činnost na základě osvojených vědomostí a předcházející praktické činnosti. Rozeznáváme senzomotorické dovednosti (vznikají v oblasti smyslové a pohybové činnosti) a intelektuální dovednosti (mají povahu vnitřních myšlenkových operací a projevují se v operacích vnějších).

Vědomosti a dovednosti jsou úzce spjaté a navzájem se podmiňují.

Návyky - zautomatizované vykonávání některých složek činností nebo i celé činnosti, které se dosáhlo mnohonásobným opakováním příslušných úkonů.

Schopnosti - označují jednotlivé psychické vlastnosti osobnosti, které jsou podmínkou pro úspěšné splnění jedné nebo více činností a projevují se určitou úrovní vykonané činnosti. Jsou ukazatelem rozdílu v kvalitě vykonané činnosti. Jsou podmíněné vlohami (anatomickofyziologickými vlastnostmi), které se projevují jako vrozené předpoklady pro rozvoj jednotlivých psychických činností.

Schopnosti dělíme na speciální, které projevují jen v určitých odvětvích činností a na všeobecné, které může člověk uplatnit ve více odvětvích činností.

Nadání - je to určitý stupeň rozvoje vloh. Jedná se o kvalitativní spojení schopnosti jednotlivce, na které závisí větší nebo menší úspěch ve vykonávané činnosti.

Talent - mimořádně vysoký stupeň nadání. Umožňuje člověku dosahovat v určitém oboru vynikajících výsledků.

Intelligence - všeobecné rozumové schopnosti, rozumová výkonnost jednotlivce. Je to všeobecná schopnost člověka myšlenkovými operacemi správně a pohotově řešit nové úkoly. Míru intelligence zjišťujeme různými testy, označujeme ji IQ (intelligenční kvocient), který vyjadřuje poměr mentálního věku k chronologickému věku.

Členění pedagogiky jako vědy, charakteristika základních pedagogických disciplín

Členění pedagogiky jako vědy:

1. podle věku vychovávaného člověka a charakteru výchovného zařízení:

- pedagogika rodinné výchovy
- pedagogika předškolního věku
- pedagogika základní školy
- středoškolská pedagogika
- vysokoškolská pedagogika

2. podle obsahu a projevu zkoumaného jevu:

- všeobecná pedagogika (základy pedagogiky)
- teorie vyučování (didaktika)
- teorie výchovy (podstata výchovného procesu, jeho cíle, úlohy a realizace)
- dějiny pedagogiky
- metodika výuky předmětů
- speciální pedagogika (výchova postižené mládeže)
- pedagogika dospělých (vojenská, výrobní,)
- teorie řízení a organizace školství

3. podle charakteru a využití různých vědeckých metod:

- systematická pedagogika
- experimentální pedagogika
- porovnávací pedagogika

Hraniční vědy pedagogiky:

Pedagogická psychologie, sociální pedagogika, ekonomika vzdělávání.

Struktura pedagogických věd

Pedagogická věda se postupně vnitřně rozděluje na pedagogické disciplíny, které spolu tvoří strukturu pedagogických věd. Při tomto rozčleňování však zatím nedošlo k sjednocení hledisek, podle kterých se tyto pedagogické disciplíny rozdělují.

1. základní vědy
 - všeobecná pedagogika
 - dějiny pedagogiky
 - porovnávací pedagogika
 - metodologie pedagogiky
2. aplikované vědy
 - speciální pedagogika
3. hraniční vědy
4. základní odborná terminologie

Metody pedagogiky

Při řešení výchovné problematiky vycházejí pedagogické vědy ze dvou základních zdrojů:

1. z kriticky zhodnoceného historického dědictví pedagogiky, které tvoří jednak pedagogické ideje klasiků pedagogiky, jednak doklady o vývoji pojetí a organizace výchovy ve společnosti a ve výchovných institucích.
2. ze současných pedagogických zkušeností škol, výchovných a vzdělávacích zařízení, hromadných sdělovacích prostředků, pracovišť, organizací a rodiny.

Historickosrovnávací metoda plní základní úlohu při řešení koncepčních otázek pedagogiky.

Historie poskytuje pedagogice tři hlavní okruhy informací:

- rozbor výchovných koncepcí v jednotlivých etapách vývoje společnosti
- analýzu výchovné praxe v různých pedagogických institucích
- výchovné ideje klasiků pedagogiky a filozofů, koncepce, které většinou nebyly a vdaných podmínkách ani nemohly být uskutečněny.

Druhým zdrojem informací v pedagogice je výzkum současné pedagogické praxe.

Při výzkumu současné výchovné praxe užíváme rozmanitých metod - pozorování, experimentu, dotazníku, rozhovoru, studia pedagogických dokumentů i měření různých výkonů. Tyto metody se většinou uplatňují komplexně (spojuje se např. pozorování se studiem pedagogických dokumentů, experiment s rozhovorem). Přitom se stále více vyzvedají vedle hledisek kvantitavních také aspekty kvalitativní (kvalitativní výzkum zdůrazňující výklad zkoumaných jevů).

Výchozí metodou výzkumu současné pedagogické praxe je pozorování, cílevědomé a plánovité sledování pedagogického procesu v jeho přirozených podmínkách.

Všeobecná pedagogika

Předmětem pedagogiky je zkoumání vnějších a vnitřních podmínek výchovy.

Do vnitřních podmínek řadíme osobnost člověka, jeho biologickou a psychologickou podstatu.

Do vnějších podmínek řadíme odraz vlivu prostředí na výchovu člověka. Ve výchově platí, že vnitřní a vnější podmínky se navzájem prolínají a v pedagogice se zjišťuje, jak tyto podmínky ovlivňují výchovu jedince. Je nutné vytvořit optimální podmínky ve školství, rodinném prostředí a ve výchově mimo vyučování.

Základní kategorií pedagogiky je výchova. Výchovu chápeme v širším slova smyslu (formování celého jedince po fyzické a psychické stránce, rozvoj vědomostí, zručností a návyků) a v užším slova smyslu jako mravní rozvoj jedince.

Na vymezení předmětu pedagogiky existuje více definicí. Platí tato dvě základní kritéria:

1. Jsou to jevy, které patří k vědě o výchově a které nezkoumá jiná vědní disciplína - vytyčení cílů, metod, forem a prostředků výchovy a vzdělávání.
2. Jsou to jevy, které bezprostředně souvisí a podmiňují výchovně-vzdělávací proces, ale jsou předmětem zkoumání i jiných věd - sociální podmínky výchovy, biologický a psychosomatický vývoj osobnosti.

Prameny pedagogiky slouží pro zkoumání pedagogických jevů. Můžou být ústní, písemné nebo hmotné. Rozdělujeme je do dvou skupin:

1. historické - čerpají z nich dějiny - názory klasiků, filozofů, pedagogický tisk, školské zákony a vyhlášky.
2. současné - školská praxe, rodinná výchova, mimoškolní výchovná zařízení.

Pedagogika se však opírá i o prameny psychologie, historie, dějin umění, sociologie.

Význam pedagogiky spočívá v tom, že pedagogika je jednak teoretickým zdrojem pro praktickou výchovněvzdělávací činnost a napomáhá také při rozpracování otázek metodik jednotlivých vyučovacích předmětů.

Problémy

Pedagogika jako věda má za úkol především popsat pedagogické jevy a klasifikovat je podle různých kritérií. Přitom jde o popis jevů minulých i současných, neboť sociální jevy, mezi které výchova patří, je třeba zkoumat v historickém kontextu. Vědecký popis výchovných jevů je však jen východiskem na dlouhé cestě k pedagogické teorii a její plné aplikaci při inovaci výchovně- vzdělávací praxe.

Významným krokem je systematické srovnávání, vyhodnocování a zobecňování pedagogických jevů. Současně odhaluje dílčí i obecné pedagogické zákonitosti a nabývá schopnosti modelovat pedagogický systém.

Specifičnost každé vědy je dána jejím předmětem a jejími metodami. Každá věda má svou specifickou oblast, kterou poznává za využití vhodných výzkumných metod. Stanovit svůj předmět a své výzkumné metody je proto prvním úkolem pedagogiky jako vědy.

Jednotlivé vědní obory neexistují izolovaně, vzájemně spolu souvisí, doplňují se a usilují o komplexní pohled na skutečnost. Tomuto procesu se nevyhnula ani pedagogika, její struktura zahrnuje stále více dílčích disciplín, z nichž mnohé jsou hraniční povahy a překračují do jiných vědních oborů.

Pedagogika stále více soustřeďuje svoji pozornost na celospolečenské výchovné problémy, na výchovu ve společnosti jako celku a na její dílčí formy, k nimž patří výchova ve školských zařízeních, výchova mimoškolská, zajišťovaná společenskými organizacemi.

Závěr

Specifičnost pedagogiky jako vědy spočívá v tom, že na základě komplexní analýzy výchovného procesu a s přihlédnutím k podnětům jiných věd, řeší pedagogika problematiku cílů, obsahu, forem, metod a prostředků výchovy v nejširším smyslu.

Teoretický význam pedagogiky spočívá v tom, že odhaluje zákonitosti výchovy a její důležitou úlohu v rozvoji jedince i v životě společnosti.

Použitá literatura

Jůva Vladimír sen. a jun., Paido ISBN 80_85931_78_8

www.google.com

http://referaty.atlas.sk/odborne_humanitne/pedagogika/19104/

<http://www.kapitula.sk/Institut/katped.html>

